

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-62>

УДК 334.012.61

Проблеми розвитку малого бізнесу в Закарпатській області

Голубка Я.В.

кандидат економічних наук,
Мукачівський державний університет

Бошинда І.М.

аспірант,
Мукачівський державний університет

Попфалуші В.Я.

аспірант,
Мукачівський державний університет

Статтю присвячено дослідженню проблем розвитку малого бізнесу на сучасному етапі в Закарпатській області. Обґрунтовано ключові проблеми, які виникають під час формування та функціонування малого бізнесу. Систематизовано показники кредитування малого бізнесу та результати діяльності Державної фіскальної служби у сфері оподаткування малого бізнесу. Вдосконалено комплексний підхід до вирішення проблем малого бізнесу та поліпшення його функціонування.

Ключові слова: малий бізнес, підприємницьке середовище, проблеми бізнесу, ефективне функціонування, економічний розвиток, ринкова економіка.

Голубка Я.В., Бошинда І.М., Попфалуші В.Я. ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В ЗАКАРПАТСКОЙ ОБЛАСТИ

Статья посвящена исследованию проблем развития малого бизнеса на современном этапе в Закарпатской области. Обоснованы ключевые проблемы, которые возникают при формировании и функционировании малого бизнеса. Систематизированы показатели кредитования малого бизнеса и результаты деятельности Государственной фискальной службы в сфере налогообложения малого бизнеса. Усовершенствован комплексный подход к решению проблем малого бизнеса и улучшению его функционирования.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательская среда, проблемы бизнеса, эффективное функционирование, экономическое развитие, рыночная экономика.

Holubka Ya.V., Boshynda I.M., Popfalushi V.Ya. PROBLEMS OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT IN TRANSCARPATHIAN REGION

The article is devoted to research of problems of development of small business at the present stage in Transcarpathian region. The authors substantiate the key issues that arise in the formation and operation of small businesses. The indicators for lending to small businesses and the results of the activities of the State Tax Service in the field of taxation of small businesses are systematized. An integrated approach to solving small business problems and improvement of its functioning has been improved.

Keywords: small business, business environment, business problems, efficient functioning, economic development, market economy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В Україні сьогодні сектор малого бізнесу має низку проблем, які заважають його функціонуванню та динамічному розвитку економіки країни. Вирішення цих проблем може стати частиною загальнодержавних перетворень та соціально-економічних транс-

формацій у суспільстві. Характер проблем функціонування та розвитку малого бізнесу в Закарпатській області свідчить про те, що для ефективного вирішення цієї ситуації потрібні підтримка та більш дієвий контроль із боку державних органів. Неналежне вирішення проблем, з якими стикається малий бізнес у

Закарпатті, може потягнути за собою погіршення ситуації у цьому секторі економіки та зростання економічних проблем і посилення соціальної напруженості населення. Враховуючи це, виникає потреба у вивченні стану малого бізнесу у Закарпатській області та вирішенні проблем, які сповільнюють його розвиток, що допоможе у поліпшенні його функціонування та впливу на соціально-економічний розвиток області.

Малий бізнес в Україні на даному етапі проходить час так званої розбудови та реабілітації. Після політичних подій, які мали місце в історії України кілька років тому, які спричинили економічну кризу, різку девальвацію гривні та невизначеність економічної ситуації в країні, малий бізнес останнім часом почав пристосовуватися до ситуації, яка склалася, та намагатися ефективно функціонувати в таких умовах. Проблеми, які виникають під час діяльності малого бізнесу, є чинниками, які погіршують економічну ситуацію в країні. Фактично держава створює умови для створення малого бізнесу та його функціонування, але недосконалістю економічних реформ гальмує його розвиток [1].

Підвищення конкурентоздатності та впровадження тенденцій щодо поліпшення підприємницької діяльності в Закарпатській області залежать від ефективної державної політики в напрямі розвитку малого бізнесу, що призведе до економічного розвитку країни. Вирішення проблем, з якими стикається малий бізнес у Закарпатській області, призведе до стійкого економічного зростання в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки розвиток малого бізнесу в Україні залежить від регіональних особливостей і потреб населення у певних товарах чи послугах, то реалізація його економічного потенціалу потребує вирішення проблем, з якими стикається малий бізнес у своїй діяльності. Незважаючи на посилену увагу науковців до вивчення проблем малого бізнесу, проблемними залишаються питання оцінки сучасного стану сектору малого бізнесу в Закарпатській області.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у вивченні проблем, які сповільнюють розвиток малого бізнесу. Особливу увагу приділено основним проблемам, які впливають на можливість ведення малого бізнесу в Закарпатській області. Відповідно до поставленої мети, сформульовано такі завдання:

- дослідити стан сектору малого бізнесу в Україні;
- визначити основні проблеми ведення малого бізнесу в Закарпатській області;
- обґрунтувати проблеми щодо розвитку та ефективного функціонування малого бізнесу в Закарпатській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним чинником, за допомогою якого підприємство будь-якої країни буде функціонувати ефективно та успішно, є стійка взаємодія бізнесу та державного сектору. В Україні на відміну від прогресуючих країн є багато проблем у структурі розвитку підприємництва. Відносини між державою та бізнесом у нашій країні знаходяться у критичному становищі, що тягне за собою стимулювання розвитку тіньової економіки, діяльності підприємств поза законом, що спричиняє недоотримання державою коштів за рахунок оподаткування підприємств, що тягне за собою економічний спад як на державному, так і на регіональному рівні.

Криза в економіці України останніх років призвела до значних перешкод у діяльності малих підприємств. У такій ситуації їм необхідна підтримка держави, адже такі проблеми, як недостатнє фінансування, великі податкові навантаження, екологічні чинники, слабкий інноваційний розвиток, призводять до занепаду малого бізнесу. Враховуючи це, можна зазначити, що як малий бізнес, так і економіка України взагалі знаходяться у поганих умовах для розвитку, тому підтримка з боку держави і безперешкодна діяльність малих підприємств на ринку стали б рушієм до поліпшення економічної та соціальної ситуації як в Україні у цілому, так і в її окремих регіонах. Складною ситуація є й за рахунок того, що немає як такої системи для проведення аналізу малого підприємства. Відсутність висококваліфікованих кадрів також негативно впливає на діяльність малого бізнесу.

Головним чинником погіршення розвитку малого бізнесу в Україні стало зниження реального прибутку населення. Це призвело до погіршення купівельної спроможності громадян. Після стрімкої девальвації гривні різноманітність товарів та послуг, якими користується більшість населення, різко зменшилася. Переважно всі прибутки йдуть на товари першої необхідності, зокрема медицину, оплату комунальних послуг та продукти харчування. Це призвело до зменшення прибутків у суб'єктів малого підприємництва, що тягне за собою деградацію даного сектору економіки [4].

Якщо розглядати проблеми, які заважають розвитку малого бізнесу в регіонах, а саме в Закарпатській області, можна дійти висновку, що вони фактично ототоженні із загальнонаціональними проблемами в даному секторі економіки, якщо не враховувати регіональні особливості ведення бізнесу за рахунок наявної сировини в регіоні, географічного положення Закарпатської області та специфіки її транскордонного співробітництва [3].

Характер проблем малого бізнесу в Закарпатській області окреслили керівники районних, міських та галузевих організацій роботодавців, які належать до Обласного об'єднання організацій роботодавців Закарпаття. Метою їх зустрічі було визначити найбільш вагомі проблеми, які стосуються малого бізнесу, та методи їх подолання, що забезпечить більш ефективне функціонування малого бізнесу. Під час дискусії було виділено п'ять основних проблем, які суттєво впливають на умови ведення бізнесу в Закарпатській області, та включені до Стратегічного плану вирішення проблем бізнесу [5]:

1. Неврегульованість граничної межі нормативно-грошової оцінки земель.
2. Збільшення строку дії дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами.
3. Невигідні умови кредитної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу.
4. Проблема зміни управлінської моделі в лісовій галузі.
5. Недосконалість спрощеної системи оподаткування для малого бізнесу. Проблема адміністрування податків і зборів.

Як ми бачимо, більшість із цих проблем не є проблемами регіонального характеру, а мають загальнонаціональну специфіку і притаманні для галузі малого бізнесу по всій території України. Окремо можна виділити проблему в лісовій галузі, тому що лісопромисловий сектор займає великий відсоток на економічному ринку в Закарпатській області й є характерним саме для нашого регіону. У лісовій галузі Закарпатської області задіяні як малі підприємства з кількістю працюючих у кілька осіб, так і масштабні промислові об'єкти. Тому дана проблема є актуальною для нашого регіону, а її вирішення призведе до більш стійкого розвитку даної сфери економіки, допоможе вивести лісопромисловий сектор із тіні, адже значна його частина – це незаконні вирубки лісу. Це позитивно вплине на економічну та екологічну ситуацію в області.

Якщо дивитися на проблему кредитування малого бізнесу, то вона фактично є головним чинником, який гальмує розвиток малого бізнесу. Кредитна політика банків є вкрай невідповідною для представників малого бізнесу за рахунок високих відсоткових ставок по кредитах. Якщо в більшості розвинених країн, у яких ВВП формується значною мірою за рахунок малого та середнього бізнесу, відсоткові ставки по кредитах для створення малого бізнесу не перевищують 5%, що стимулює його розвиток, то в нас цей показник становить більше 20%. Для того щоб заохотити потенційних суб'єктів малого бізнесу як в Україні взагалі, так і в Закарпатті окремо брати кредити на відкриття бізнесу, потрібно зменшувати відсоткові ставки по кредитах, що на даному етапі є малоймовірним, ураховуючи ситуацію у банківському секторі країни, зробити можливе отримання кредитів більш прозорішим, щоб кожен потенційний суб'єкт малого бізнесу зміг його отримати за правильного подання всієї необхідної документації. Ще однією проблемою під час отримання кредитів є те, що банки неохоче кредитують «бізнес із нуля», це означає, що отримання кредиту на відкриття нової справи є досить важким процесом.

Не менш важливою проблемою, яка уповільнює соціально-економічний розвиток Закарпатської області, є недосконалість та неефективна система оподаткування для малого бізнесу. Наприклад, система спрощеного оподаткування має як низку переваг, так і низку недоліків. Дана система наведена в табл. 1. Розглядаючи дану таблицю, можна виявити, що для самих суб'єктів господарювання спрощена система оподаткування є актуальною, адже завдяки ній можна мінімізувати витрати, які йдуть на оплату податків, не потрібно витрачати час на обчислення суми податку, який потрібно сплатити, адже суми єдиного податку є фіксованими.

Як ми бачимо в таблиці, враховуючи відсоткові ставки єдиного податку, можна дійти висновку, що під час сплати єдиного податку має місце соціальна несправедливість у тому плані, що звичайний працівник у будь-якій сфері діяльності сплачує зі своєї заробітної плати податків та обов'язкових платежів фактично ті ж суми, що сплачує суб'єкт господарювання, який є платником єдиного податку, за набагато більших прибутків.

Позитивним моментом у введенні спрощеної системи оподаткування є те, що вона мотивує потенційних суб'єктів господарювання відкри-

Таблиця 1

Система спрощеного оподаткування [6]

	I група	II група	III група	IV група
суб'єкт	Фізична особа	Фізична особа	Фізична та юридична особа	Сільськогосподарські товаровиробники
дохід	< 300 000 грн./рік	< 1,5 млн. грн./рік	< 5 млн. грн./рік	Частка сільськогосподарського виробництва $\geq 75\%$ загального обсягу виробництва
ставки єдиного податку	$\leq 10\%$ прожиткового мінімуму	$\leq 20\%$ мінімальної заробітної плати	5% доходу включно з ПДВ / 3% доходу + ПДВ	Визначено у п. 293.9 статті 293 Податкового кодексу
види діяльності	Роздрібна торгівля, побутові послуги населенню	Послуги, виробництво та продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства	Всі види діяльності, передбачені в рамках спрощеної системи оподаткування	Сільськогосподарське виробництво

вати власний бізнес, адже сплати за єдиним податком є невеликими, а відкриття бізнесу тягне за собою створення нових робочих місць та стабільні податкові надходження у місцеві бюджети.

За даними Державної фіскальної служби у Закарпатській області [2], за перший квартал 2018 р. в місцеві бюджети Закарпатської області платники податків сплатили 914 млн. 169 тис. грн. Ця сума на 165,4 млн. грн. більша, ніж за аналогічний період 2017 р. За статистикою, найбільше податкових надходжень до місцевих бюджетів Закарпатської області було по трьох податках:

- податку на доходи фізичних осіб – 609 млн. грн.;
- єдиного податку – 138,5 млн. грн.;
- податку на землю – 62,7 млн. грн.

Ураховуючи дані ДФС у Закарпатській області, можна зауважити, що спрощена система оподаткування є популярною серед суб'єктів господарювання і переважна їх більшість у сегменті малого бізнесу здійснює свою діяльність саме за цією системою оподаткування. Порівнюючи дані 2017 та 2018 рр., можна дійти висновку, що бізнес в області активізується з кожним роком та виходить із тіні і легалізується, з чим була проблема в попередні роки. Створення робочих місць, виплата офіційної заробітної плати, а також прозора сплата податків та зборів дадуть змогу збільшити бюджетні резерви для соціально-економічного розвитку нашої області [7].

Підводячи підсумок вищесказаному, можна зауважити, що перераховані проблеми розвитку і зростання сектору малого бізнесу в Закарпатській області несуть загальнонаціональний характер і для їх вирі-

шення потрібно впроваджувати виважену державну політику щодо більш тісної співпраці з малим бізнесом, створити конкурентоздатне середовище та стійкі економічні умови для суб'єктів малого бізнесу.

Висновки з цього дослідження. У результаті проведеного дослідження виявлено, що на сучасному етапі для інтенсивного розвитку малого бізнесу потрібно вирішувати проблеми, з якими стикається бізнес, що поліпшить ефективність його діяльності, зробити сприятливе економічне середовище для функціонування малого підприємництва як на державному, так і на регіональному рівні. Крім вищезазначеного, необхідно ефективно використовувати фінансові ресурси, які створюють умови для розвитку підприємства, збільшення виробництва, що тягне за собою збільшення робочих місць. У процесі дослідження виявлено основні проблеми, з якими стикається малий бізнес у Закарпатській області. Можна зазначити, що специфіка проблем, які заважають розвитку та успішній діяльності малого бізнесу в Закарпатській області, здебільшого має не регіональний характер, а загальнодержавний. Це і проблеми із специфікою оподаткування підприємств, і провальна кредитна політика для сектору малого бізнесу. Окремо можна виділити проблему функціонування бізнесу лісопромислового сектору, на напрям діяльності якого впливають географічне розташування нашої області та наявність сировинних ресурсів, якими користуються підприємства як для власних потреб, так і для отримання прибутку. Досліджено, що вирішення цих проблем поліпшить діяльність малого бізнесу Закарпатської області, що потягне за собою соціально-економічний розвиток регіону в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бошинда І.М. Методичні засади формування та функціонування потенціалу малого бізнесу регіонів. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 15. С. 509–512. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/78.pdf.
2. Головне управління державної фіскальної служби України в Закарпатській області. URL: <http://zak.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/332823.html>.
3. Підприємництво в Україні: проблеми становлення і розвитку / М.І. Долішній, М.А. Козоріз, В.П. Мікловда, Л.С. Даниленко. Ужгород: Карпати, 1997. 363 с.
4. Малик І.П., Мохонько Г.А. Розвиток малого та середнього бізнесу в Україні. Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ». 2012. Вип. 9. С. 29–34.
5. П'ять ключових проблем малого та середнього бізнесу на Закарпатті. URL: <http://uzhgorod.net.ua/news/118459>.
6. Податковий кодекс України. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-xiv--spetsialni-podat/edyniyi-podatok/>.
7. Стегней М.І. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності Закарпатської області та можливостей ведення бізнесу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2014. Вип. 8(1). С. 40–43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_8%281%29__10.

REFERENCES:

1. Boshynda I.M. METODYCHNI ZASADY FORMUVANNYA TA FUNKTSIONUVANNYA POTENTIALU MALOHO BIZNESU REHIONIV/ I.M. Boshynda //Elektronne naukove fakhove vydannya "Ekonomika i suspil'stvo", Mukachivs'kyu derzhavnyy universytet. 2018. Vyp. 15. S.509-512. – Rezhym dostupu: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/78.pdf
2. Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrayiny. – Holovne upravlinnya derzhavnoyi fiskal'noyi sluzhby Ukrayiny v Zakarpat's'kiy oblasti [elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zak.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/332823.html>
3. Dolishniy M.I. Pidpryyemnytstvo v Ukrayini: problemy stanovlennya i rozvytku/ M.I. Dolishniy, M.A. Kozoriz, V.P. Miklovda, L.S. Danylenko. – Uzhhorod: Karpaty, 1997. – 363 s.
4. Malyk I. P. Rozvytok maloho ta seredn'oho biznesu v Ukrayini /I.P. Malyk, H. A. Mokhon'ko // Ekon. visn. Nats. tekhn. un-tu Ukrayiny "KPI" : zb. nauk. pr. – 2012. – Vyp. 9. – S. 29 –34.
5. P"yat' klyuchovykh problem maloho ta seredn'oho biznesu na Zakarpatti [elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uzhgorod.net.ua/news/118459>
6. Podatkovyy kodeks Ukrayiny [elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-xiv--spetsialni-podat/edyniyi-podatok/>
7. Stehnei M.I. Metodychni pidkhody do otsinky konkurentospromozhnosti Zakarpat's'koyi oblasti ta mozhlyvostey vedennya biznesu / M. I. Stehney // Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky. – 2014. – Vyp. 8 (1). – S. 40-43. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_8%281%29__10